

Sedemdeset let akad. prof. dr. Antice Menac

akademik Antica Menac je osrednja osebnost hrvatske rusistike v 20. stoletju. Kar pomeni Rajko Nahtigal za Slovence, to je Antica Menac za Hrvate in južnoslovanske narode ter širše gledano za evropske in še za neevropske.

Več kol polovico svojega življenja je bila predavateljica ruskega jezika na Katedri za ruski jezik Filozofske fakultete Vseučilišča v Zagrebu. Več letje bila predstojnica katedre in v letih 1972-1976 ena od podpredsednikov MAPRJAL-a (Mednarodna zveza predavateljev ruskega jezika in književnosti) s sedežem v Moskvi. Bila je članica uredniških odborov različnih časopisov in urednica več slavističnih zbornikov. Ni rusista v bivši Jugoslaviji, ki se ne bi bil srečal z njenimi deli. Težišče svojega dela je posvetila sinhronemu preučevanju ruskega jezika, ne prezre pa tudi diahronih raziskav, kot je npr. "Oko autentičnosti Slova o polku Igoreve".

Sodobni ruski jezik preučuje s fonetičnega in fonološkega vidika, ukvarja se z akcentologijo, besedno in stavčno intonacijo, leksikologijo, frazeologijo, ima veliko število del z vidika kontrastivnih in komparativnih jezikovnih odnosov, ne gre mimo sintakse, metodičnega preučevanja pouka ruskega jezika, tehničnih sredstev pri pouku ruskega jezika—televizije, številnih učbenikov in priročnikov, morfologije, prevajanja, kroničnih zapisov in večjezičnih slovarjev.

Svoje raziskave je največ objavljala v Zagrebu, sledijo Beograd, Novi Sad, Ljubljana, Varšava, Praga, Pariz, Moskva, Sofija, Berlin, Veliko Tyrnovo, Stockholm, Bruselj, Montréal, London, New York...

Največ njenih razprav je bilo objavljeno v časopisih Strani jezici, Živi jezici, Russkij jazyk za rubežom, Contact, Suvremena lingvistika, Književni jezik, Filologija, Croatica, Narodna umjetnost, Prevodilac...

Akademik Antica Menac je uredila več zbornikov, ki vključujejo filološko tematiko ruskega jezika. Sodelovala je z jezikoslovnimi prispevki na simpozijih v Jugoslaviji in sirom po svetu.

Sodobno rusko fonetiko obravnavajo njeni "Očerki po fonetike russkogo jazyka (Zagreb, Sveučilište, Filozofski fakultet, 1965, 112 str.). V soavtorstvu z I. Iljašem je izdala knjigo "Leksika i frazeologijo sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka" (Zagreb, Sveučilište, Filozofski fakultet, 1971, 160 str.); zelo obsežen je zbornik "Voprosy metodologu i metodiki opisanija russkogo jazyka v sopostavleni s rodnym" — zbornik je sama uredila (Zagreb, Savez Slavističkih društava Jugoslavije, 1975, 210 str.), vključuje pa večjezikov, tako npr. mongolščino (S. Galsan), angleščino (R. Filipovič), bolgarščino (I. Vaseva-Kadynkova), srbohrvaščino (B. Stankovič), ruščino (V. Venturin), skratka, tu najdemo tudi jezikoslovne razprave iz vzhodnih, zahodnih in južnoslovanskih jezikov.

Osrednji študiji iz ruske sintakse sta: "Iz problematike suodnosa negacije i objektnog Pem u suvremenom ruskom jeziku" (Nahtigalov zbornik, Ljubljana, Univerza v Ljubljani, 1977, str. 235-255) in "Padež direktnog objekta s negacijam u suvremenom ruskom i hrvatskom i srpskom jeziku (Zagreb, Zavod za lingvistiku Filozofskofakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1978, 80 str.).

Veliko življenjskih sil je jublantka pobelila slovarjem, dvojezičnim in večjezičnim. Navedimo najvažnejše: "Serbsko-xorvatskij turistskij razgovornik Idr. R. Filipovič, dr. A. Menac (Zagreb, Panorama, 1966, 113 str.) — teksti so srbohrvaški, nemški, italijanski, francoski, angleški in ruski. V soavtorstvu z Alio P. Kovalje izdala "Ukrains'ko - xorvats'ko abo serbs'kij slovnik-Hrvatsko ili srpsko-ukrajinski rječnik" (Zagreb, SNL, 1979, 685 str.).

Veliko ustvarjalnih sil je posvetila akademik Antica Menac frazeološkim študijam in frazeološkemu slovarju. Med prvimi navedimo: "Posudjeni elementi u ruskoj t hrvatskoj frazeologu (Zagreb, Hrvatsko filološko društvo, 1973, str. 89-98), "Strani element! u ruskoj t hrvatskoj frazeologu (Varšava 1973 str. 100-101), "O tautološkim frazeošemama. Iz frazeološke problematike (Zagreb, Zavod za lingvistiku 1980, str. 17-46), "Iz problematike frazeološke sinonimije u ruskom i hrvatskom

književnom jeziku" (Filologija, Zagreb, 1979, 9, str. 185-193), "Osnovnye tipy tautologičeskix frazeossem v rusckom i serbskoxorvatskom jazykax" (Praga, Gospudarstvennoe pedagogičeskoe izdatel'stvo, 1982, str. 154), "Roditel'nyj padež v sostave frazeologizmov v sovremennom rusckom i xorvatskom ili serbskom jazykax" (Moskva, Nauka, 1983, str. 139), "Tipovi genitivnih sveža u frazeologizmima suvremenog ruskog i hrvatskog književnog jezika" (Zagreb, Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 1983, str. 1-28), "Frazeologizmi oko riječi kraj/konac u različitim jezicima" (Strani jezici, Zagreb, 1976, V, 12, str. 35-38), "Neka pitanja u vezi s klasifikacijom frazeologije" (Filologija, br. 8, Zagreb, 1978, str. 219-225) — prav na osnovi te študije je podana minimalna frazeološka enota "fonetska riječ, toje jedna samostalna riječ na koju se oslanjaju proklitike ili enklitike (za dlaku, od davnine... milo mi je)".

Takšno pojmovanje frazeologije se morebiti najbolj približuje samarkandski frazeološki šoli, kolere predstavnik je bil L. I. Rojzenzon, v nasprotju z moskovsko in leningrajsko frazeološko šolo. Rusisti zagrebske frazeološke šole so univerzitetni profesorji, ki so ustvarili pod uredništvom naše jubilantke "Rusko-hrvatski ili srpski frazeološki rječnik / Tatjana Korač, Antica Menac, Milenko Popović, Miho Skljarić, Radimir Venturini, Renata Volos" (Zagreb, Školska knjiga, 1979, 1980, 2 knjigi, I. str. 746, II str. 788). Ta slovarje narejen na pojmovanju frazeologije v širšem smislu. V jugoslovanskem prostoru je izšlo več kritik in ocen, nihče pa ni poudaril, daje to slovar, ki ima ruski del frazeologije v celoti naglašen, kar je relevantno za ruski jezik. Menimo, da smemo govoriti o samostojni zagrebski frazeološki šoli. Kaj nam pomaga kup frazeoloških slovarjev, ki navajajo rusko frazeologijo v ozkem gledanju (npr. A. I. Molotkov navaja v slovarju okrog 4000 frazeologizmov, Bol'soj akademičeskij slovar' približno 28000), ko pa nikjer ne podajajo naglasa, kar je v ruščini še posebej pomembno. Po lastni izkušnji pa vem, da še celo Rusi naglašajo frazeologizme napačno.

Ne smemo prezreti spoznanja, daje akademik Menčeva urednica frazeoloških slovarjev iz zbirke Mali frazeološki rječnici, kot npr.: "Hrvatskosrpsko-rusko-ukrajinski frazeološki rječnik"; "Hrvatskosrpsko-češko-slovački frazeološki rječnik"; "Hrvatskosrpsko-poljski frazeološki rječnik..."

Če bi hoteli prikazati vse delo Antice Menac, bi nastala zajeta študija. Poudariti je treba njen topli človeški odnos do študentov, magistrantov in doktorandov. Nepozabni so njeni jezikovni seminarji in usmerjanje—mentorstvo na področju ruskega jezika in splošne lingvistike. Iz ljubezni do ruskega jezika, a še posebej do mladih učencev pred vstopom na univerzo in do vseh, ki jim je drag ruski jezik, je napisala večje število učbenikov ruskega jezika.

Leta 1958 je izšel "Ruski jezik na pločama, Izgovor i intonacija s recitacijama, Tekst i komentar sastavila Antica Menac, Tekst cita Lidija Korjagina" (Moskva, Jugoton, Zagreb). Ruski jezik obsega sedem plošč z vajami. Poleg plošč je še priložnik o ruskem glasoslovju. Vseh vaj je 34. Upoštevana je tudi stavčna intonacija. Pojasnjen je tudi izgovor vokalov in konzonanlov. Prikazuje njih izgovor glede na pozicijo v besedi in stavku. Celotno delo temelji na dognanji sodobnih raziskovalcev ruske glasovne sestave. Glasovne norme ruskega knjižnega jezika so zajete v izgovoru tekstov, tako daje celoten komplet mogoče uporabljati na univerzi. Njeni izsledki se ujemajo z edicijo: "Russkoe literaturno proiznošenie i udarenie" v redakciji R. I. Avanesova in S. I. Ožegova (Moskva, 1960).

Za gimnazije in usmerjeno izobraževanje je pripravila za štiriletni program učbenike "Davajte govorit' i citat' po-russki". Knjige so bogato ilustrirane (vključujejo tekste ruskih poetov in prozaikov, vsebujejo rebus, križanke in slike ruskih umetnikov slikarjev, na koncu pa imajo še slovar. Po teh knjigah smo poučevali v 60. in 70. letih tudi v Sloveniji. Dijaki so se na republiških tekmovanjih v gimnaziji zelo dobro odrezali. Posamezni učbeniki so izšli v petih ponatisih. Za nas — predavatelje ruskega jezika — so bili zanimivi tudi priložniki, kol npr. "Upute za nastavnike u počenicu ruskog jezika za prvi razred gimnazije" (Zagreb, Školska knjiga, 1966). Učbeniki akademika Antice Menac so zajeli tudi druge evropske in neevropske države. Fonetični inštitut zagrebske univerze je pod vodstvom profesorja Guberine omogočil naši jubilantki sestaviti učbenik "Méthode audiovisuelle de russe premier degré: selon les principes SGAV définis par P. Guberina et P. Rivenc" (Paris; Bruxelles; Montréal, Didier, 1962. Istega lela je izšla še angleška izdaja: "Russian Audiovisual" (New York, Chilton).

Ob sklepu zapišimo, da želimo ugledni hrvaški znanstvenici še veliko srečnih in ustvarjalnih let.